

Historia S. Joannis Nepomuceni

*Zpráva historická o životě
sv. Jana Nepomuckého*

aneb

Podoby barokního překladu

Alena Bočková

SCRIPTORIVM

Praha 2015

Tato publikace byla vydána s finanční podporou grantu poskytnutého Grantovou agenturou České republiky, č. 13-23261P, s názvem „*Historia Sancti Joannis Nepomuceni* (1729) a její dobový překlad v kontextu barokního překladatelství“, řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Lektorovali:

Mgr. Kateřina Bobková-Valentová, Ph.D.

PhDr. Martin Svatoš, CSc.

Na obálce použit dřevorezový vlys ze začátku první kapitoly *Historia S. Joannis Nepomuceni* (s. 1), zachycující uprostřed svržení Jana Nepomuckého z mostu, vlevo zpověď královny Johany, vpravo Janovo odmítnutí vyzradit zpovědní tajemství králi Václavu IV. (srov. obr. 9 na s. 76).

© Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2015

© Alena Bočková, 2015

Cover & Typo © Scriptorium, 2015

Illustrations © Martin Svatoš (5, 6, 9–11), Archivum Romanum Societatis Iesu, Roma (1, 2), Bayerische Staatsbibliothek, München (4), Knihovna Královské kánonie premonstrátů na Strahově, Praha (3, 7), Knihovna Rytířského řádu křižovníků s červenou hvězdou, Praha (8), 2015

ISBN 978-80-88013-18-1

OBSAH

Úvodem	7
STUDIE	9
Maximilianus Wietrowsky SJ	10
Biografie	11
Bibliografie	21
<i>Historia S. Joannis Nepomuceni</i> a otázka autorství	33
Shrnutí	36
Přílohy a tabulky	39
Obraz Jana Nepomuckého v době jeho kanonizace	50
Formování nepomucenské legendistické tradice	50
Beatifikace a kanonizace Jana Nepomuckého	55
<i>Historia S. Joannis Nepomuceni</i> a její jazykové varianty	61
<i>Historia S. Joannis Nepomuceni</i>	61
Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého	62
Další jazykové verze	64
Struktura a obsah spisu	66
Analýza pramenů	80
Základní inspirační zdroje	80
Ostatní prameny	91
Neupřesněné citace	97
Český překlad	98
Shrnutí	100
Překlady v raném novověku	102
Současný stav bádání	102
Vývoj raněnovověkého překladatelství	106
Jazykově-stylistická charakteristika latinského originálu	111
Jazyková charakteristika a specifika českého textu	116
Překladatelská analýza	119
Shrnutí	141
Ediční poznámka	143
Současná praxe ve vydávání novolatinských spisů	143
Ediční pravidla latinského tisku	146
Současná praxe ve vydávání českých raněnovověkých textů	153
Ediční pravidla českého tisku	158
Závěr	165

EDICE	167
<i>Historia de vita, martyrio et miraculis S. Joannis Nepomuceni</i>	168
Zpráva historická o životě, mučedlnictví a zázracích	
sv. Jana Nepomuckého	169
<i>Liber I. De nativitate, adolescentia, studiis et virtutibus</i>	
<i>Sancti Joannis Nepomuceni Martyris</i>	172
Kníha první. O narození, vzrostu a cvičení se v umění literním, jakož i o ctnostech svatého Jána Nepomuckého mučedlníka	173
<i>Liber II. De martyrio Sancti Joannis Nepomuceni</i>	208
Kníha druhá. O mučedlnictví svatého Jana Nepomuckého	209
<i>Liber III. De sepulchro et miraculis Sancti Joannis Nepomuceni</i>	244
Kníha třetí. O hrobě a zázracích svatého Jana Nepomuckého	245
<i>Liber IV. De alio miraculo sacrae linguae et de nonnullis gratiis</i> <i>per intercessionem Sancti Joannis Nepomuceni a Deo collatis</i>	314
Kníha čtvrtá. O jiným zázraku svatého jazyka a o jiných milostech skrze orodování svatého Jana Nepomuckého od Boha dosáhnutých	315
<i>Liber V. De aliis gratiis et beneficiis corporis, famae et animae</i> <i>per intercessionem Sancti Joannis Nepomuceni obtentis</i>	362
Kníha pátá. O jiných milostech a dobrodiních těla, pověsti a duše, skrz orodování svatého Jana Nepomuckého obdržených	363
<i>Liber VI. De fama sanctitatis, antiquitate cultus et solemnii</i> <i>canonizatione Sancti Joannis Nepomuceni</i>	420
Kníha šestá. O pověsti svatosti, starožitnosti pocty a slavném svatovyhlášení svatého Jana Nepomuckého	421
<i>Benedicti XIII. Pontificis Maximi constitutio</i>	474
Papeže Benedikta Třináctého ustanovení	475
Vysvětlivky k edici	492
Seznam v edici citovaných pramenů	500
Jmenný rejstřík k edici	503
Seznam zkratk	510
Seznam pramenů a literatury	512
Seznam vyobrazení	529
Summary	530
Jmenný rejstřík	536

Úvodem

Kult Jana Nepomuckého byl v barokní době nedělitelnou součástí českého duchovního života a dlouholeté úsilí o oficiální posvěcení kultu vyvrcholilo na konci roku 1729 napjatě očekávanou kanonizací svěťce. Jan Nepomucký se záhy stal nejznámějším českým svatým, uctívaným doma i daleko za hranicemi země jako strážce zpovědního tajemství a patron dobré pověsti. Vedle velkolepých slavností, procesí, kázání, oratorií, divadelních her a výtvarných i sochařských děl vycházelo o nově kanonizovaném svěťci velké množství historických i legendistických spisů. Mezi ně lze zařadit také dílo Maximiliana Wietrowského *Historia S. Joannis Nepomuceni* (1729), reprezentativní a oficiálně vydaný spis, který byl následně přeložen do němčiny, češtiny a pravděpodobně i francouzštiny. V bohemikální literatuře 17. a 18. století byla dvoj- i trojazyčná vydání děl poměrně obvyklým jevem a vzhledem k předpokládanému recipientovi se jednotlivé překlady od originálu do určité míry lišily. V překladové produkci raného novověku převládá interpretační charakter a tendence k adaptacím či parafrázím, které zpřístupňují dílo domácím čtenářům a akcentují funkci jazykově vlasteneckou, mravně či nábožensky výchovnou, vzdělávací a také zábavnou.

Přesto Wietrowského spis není typickým příkladem takových překladů, jak ukážou následující kapitoly. Úvodní studie nastíní život i dílo jezuitu Maximiliana Wietrowského (1660–1737) a přiblíží metodu jeho historiografické práce. Objasní způsob konstituování latinského textu *Historia S. Joannis Nepomuceni*, který vznikl jako promyšlená kompilace několika základních zdrojů, doplněných řadou dalších pramenů. Ustálená legendistická tradice, zařazená do aktuálního kulturněhistorického kontextu kanonizace Jana Nepomuckého, a především oficiální charakter díla daly vzniknout překvapivě věrnému překladu, který představuje protipól k volným parafrázím, převažujícím v barokní překladatelské tvorbě. Stále oblíbené nepomucenské téma i neobvyklé tvůrčí přístupy autorů textů učinily toto dílo vhodným ke zkoumání vícejazyčnosti v barokní literatuře i pro analýzu překladu, která spolu s dalšími dílčími sondami přispěje k nástinu typologie překladů v raném novověku.

Jádro této publikace představuje kritická edice latinského originálu a českého dobového překladu v podobě zrcadlového vydání. Texty uvádí podrobná ediční poznámka, seznamující s hlavními okruhy, s nimiž se potýká editor při vydávání barokního díla ve dvou jazycích. Základní problém představují odlišné přístupy k transkribování latinských a českých raněnovověkých textů a míra jejich sjednocení. Hlavní snahou je dílo co nejvíce přiblížit čtenářům, usnadnit mu porozumění a zároveň zachovat všechny dobové i individuální zvláštnosti textů.

Tato monografie vychází z mé disertační práce a pramení z dlouhodobého zájmu o novolatinskou literaturu i ediční problematiku. K tomuto oboru mě přivedl a můj zájem o něj dále rozvíjel Martin Svatoš, trpělivý pedagog a velký znalec barokní latiny a latinského písemnictví. Jemu a kolegyni Kateřině

Valentové patří mé upřímné poděkování. Společně jsme strávili dlouhé hodiny diskusí nad specifícností textů, individuálními zvláštnostmi autorů i zaměřením a účelem edic. A ačkoliv se naše ediční přístupy za ta léta měnily a názory vyvíjely, považuji každý z těchto rozhovorů za inspirující a přínosný. Za podnětné debaty i trpělivost děkuji také kolegům, se kterými v poslední době připravujeme další ediční počiny – Martinu Bažilovi, Magdaléně Jackové a zejména Janu Zdichyncovi a Evě Pauerové, jimž současně vděčím za pomoc při přípravě této publikace, stejně jako Haně Pauerové a Kláře Mathé. Velký dík patří Zuzaně Vaněčkové, Josefu Šebkovi a Tomáši Ratajovi za přípravu textu k tisku a technicky náročnou sazbu knihy. Za laskavé konzultace děkuji Erice Juríkové, Anežce Baďurové, Miroslavu Heroldovi, Hedvice Kuchařové a Petře Oulíkové, za zpřístupnění nepomucenských konvolutů v Křižovnické knihovně pak Marku Pučálíkovi.

Můj hlavní dík ovšem náleží mé rodině, bez níž by mě bylo jen polovic a nemohla bych se cele ponořit do této práce.